

Konferencija „Simbolis Lietuvos kultūroje“

2015 metų spalio 26–27 d. Lietuvos kultūros tyrimų institute įvyko tarptautinė mokslinė konferencija „Simbolis Lietuvos kultūroje“. Ši konferencija – ilgalaikės instituto vykdomos programos „Lietuvos filosofija: istorija ir dabartis“ dalis. Konferencijos organizacinį komitetą sudarė instituto darbuotojai: prof. habil. dr. A. Andrijauskas, doc. dr. N. Kardelis, mokslinė sekretorė S. Kuliešienė, doc. dr. D. Viliūnas, dr. E. Usačiovaitė ir dr. M. Bumblauskas. Konferencijos „Simbolis Lietuvos kultūroje“ tikslas – nuo seniausių laikų iki nūdienos visapusiškai tyrinėti lietuvišką simbolį, pasitelkiant įvairių mokslo sričių specialistus: filosofus, archeologus, lingvistus, literatūrologus, istorikus, etnologus, folkloristus, muzikologus, teatrologus. Pranešėjai buvo ne tik iš Lietuvos mokslinių institucijų, bet ir iš Latvijos, Baltarusijos, Rusijos, Čekijos.

Pirmąją konferencijos dieną pradėjo Lietuvos kultūros tyrimų instituto Direktorės pavaduotojas *Stanislovas Juknevičius* pranešimu „Kolektyvinė lietuvių pašamonė: simboliai ir archetipai“. Kalbėjo apie lietuvių kolektyvinėje pašamonėje glūdinčius meilės, neapykantos, darbštumo ir kitus archetipus. Pristatęs K. G. Jungo archetipų teoriją, pagal kurią simboliai padeda įtvirtinti iš kolektyvinės pašamonės kylančius archetipus, pranešėjas analizavo bei vertino tokius simbolius kaip Žaliojo tilto skulptūros, pasaka „Eglė Žalčių karalienė“ ir pan.

Archeologas *Vladimiras Kulakovas* (Rusijos mokslų akademijos Archeologijos institutas, Kaliningradas) pranešime „Kau-

po segių simbolika“ supažindino su Kaupo miške Kaliningrado srityje šalia Viskiautų (dab. Mokhovoye) savo atkastais vikingų pilkapių radiniais. Tarp papuošalų – spėjamas mitologinės Toro žmonos Sivės atvaizdas. Mokslininkas nustatė, kad Kaupo kapinyne buvo laidojami skandinavų kariai, saugoję prūsų pirklius.

Garsus baltistas ir slavistas *Ilja Lemeškinas* (Prahos Karolio universitetas) pranešime „Simbolių kaita. Baltų-slavų siužetų (Svjatogoras, Potykas) ir kalbos gretybės“ nagrinėjo verbalizuotus simbolius – leksemas. Remdamasis Rolando Kregždžio tyrimais, senovės rusų metraščių pasakojimais apie Svjatogorą ir Potyką, Olgos keršto drevlianams aprašymu bei Sovijaus mitu, mokslininkas pagilino leksemos „siela“ etimologiją.

Istorikas *Romas Batūra* pranešime „Lietuvos laisvės kovų simbolika – istorijos ir kultūros paminklai“, siekdamas aktualizuoti gyventojų istorinę sąmonę, atkreipė dėmesį į būtinybę statyti memorialinius paminklus buvusiose mūšių vietose.

Literatūrologė *Eglė Patiejūnienė* (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius) pranešime „Strėlės simbolis ir jo interpretacija barokinėje Lietuvos literatūroje“, remdamasi skelbta ir archyvine medžiaga, analizavo strėlės ir lanko simbolius XVII–XVIII a. LDK lotyniškose knygose, kur poetine forma nusakomi giminių herbų simboliai.

Profesorius iš Latvijos *Juris Urtanas* (Latvijos Kultūros akademija, Ryga) pranešime „Upės Svētupe Vidžemėje simbolika“ papasakojo apie Latvijoje, prie Svētupės, esančią

vadinamąją Aukų olą, kurioje archeologai atkasė lyvių XIV–XVI a. suneštas aukas.

Filosofas *Dalius Viliūnas* (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Vilnius) pranešime „Protas, Prigimtis, Pažanga: žodžiai talismanai Apšvietos epochos Lietuvoje“ sutelkė dėmesį į Apšvietos epochos filosofinėje mintyje formuluojamus proto, pažangos, prigimties idealus ir jų kontrastą su to meto Lietuvoje įgyvendinamomis idėjomis.

Etnologas *Jonas Mardosa* (Lietuvos edukologijos universitetas, Vilnius) pranešime „Pietryčių Lietuvos lenkų etnokonfesiniai simboliai XX a. II pusė – XXI a. pradžia“, remdamasis savo lauko tyrimais, nagrinėjo Vilnijos lenkų kultūrinės tapatybės simbolius, iš kurių kaip svarbiausius išskyrė Aušros vartų Mergelės kultą ir Velykų papročius, nurodė jų panašumą bei skirtumus su lietuvių ir kaimyninių tautų analogiškomis tradicijomis.

Egidijus Miltakis pranešime „Lietuvio / žemaičio įvaizdis Simono Grunau kronikoje (XVI a.)“ analizavo lietuvių ir žemaičio sąvokų vartojimą Simono Grunau „Prūsijos kronikoje“, pastebėjo trafaretinį jų, kaip barbarų, apibūdinimą, šio įvaizdžio perėmimą iš kitų krikščioniškų kronikų.

Filologas *Mindaugas Šinkūnas* (Lietuvių kalbos institutas, Vilnius) pranešime „Priebalsio /j/ ir dvibalsių rašybos skirtumai LDK katalikų ir evangelikų reformatų lietuviškuose raštuose“ kėlė klausimą, ar įmanoma pagal tipografinio simbolio „j“ vartojimą nustatyti knygos leidėjo konfesinę priklausomybę. Sudaręs XVI–XVII a. lietuviškų leidinių ortografinių ypatybių klasifikaciją, pranešėjas išskyrė tam tikrus ortografinių ženklų vartosenos pagal konfesinę priklausomybę dėsniumus.

Virginijus Jocys (Etninės kultūros globos taryba, Vilnius) ne pirmus metus nagrinėja Dionizo Poškos Baublio istoriją, yra panašių baublių (sodo altanų) statymo iniciatorius Lietuvoje. Savo pranešime „Sodas, medis, baublys – kasdienybė ir simbolika“ gilinasi ne tik į ąžuolą, bet ir kitų rūšių medžius, į jų semantinį ryšį su vyšnių sodu ir kalnu.

Etnologas *Rimantas Balsys* (Klaipėdos universitetas) pranešime „Lietuvių ir prūsų religiniai draudimai“ pristatė įvairių epochų rašytiniuose šaltiniuose užfiksuotus lietuvių ir prūsų religinių „tabu“ atvejus: draudimus kirsti medžius, šakas, įžengti į šventomis laikytas girias ir pan.

Istorikas *Mangirdas Bumblauskas* (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Vilnius) pranešime „Papročių simbolika Petro Repšio freskoje *Metų laikai*“ aiškino dailininko Petro Repšio Vilniaus universitete sukurtos freskos koncepciją, pristatė joje vaizduojamus lietuvių kalendorinių švenčių siužetus. Pasak pranešėjo, pasirinkdamas pagrindines lietuvių šventes, dailininkas iš esmės rėmėsi Simonu Daukantu.

Rima Palijanskaitė (Vydūno draugija, Vilnius) pranešime „Kalno ir slėnio simboliai grožinėje Vydūno kūryboje“ aptarė Vydūno dramose naudojamus pakilimo, kalno ir slėnio simbolius, žyminčius sąmoningumo augimą arba jo menkėjimą, žmogaus esmės (dvasinio prado) asmenybėje įsivyravimą ir dieviškumo patyrimą.

Skaidrė Urbonienė (Vilnius) pranešime „Kryždirbystės simbolika sovietmečiu“ atskleidė kaip per tam tikras meninės raiškos formas, puošybos elementus, simbolius buvo išreiškiamas nacionalinis tapatumas sovietmečiu sukurtuose memorialiniuose

paminkluose (kryžiuose, stogastulpiuose, koplytstulpiuose).

Filosofė *Basia Nikiforova* (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Vilnius) pranešime „Sakralinių ir profaniškų ribų ambivalentiškumas ir paslankumas: fenomenologinis požiūris į Vilnių“, remdamasi teorinėmis priemonėmis, fenomenologiniu metodu, grindė mintį, kad objektai nėra sakralūs patys savaime, bet šią savybę jiems suteikia visuomenė, pakylėdama atskirus kasdienybės daiktus iki sakralumo arba atvirkščiai – įtraukdama juos į kasdienę erdvę, simbolizmą niveliuoja. Pranešėja tai pademonstravo konkrečiais Vilniaus miesto sakralinių objektų ir urbanistinių erdvių pavyzdžiais.

Antrąją konferencijos dieną pradėjo filosofas *Naglis Kardelis* (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Vilnius) pranešimu „Skirtumų tarp ženklų ir simbolio analizė“, kuriame išdėstė amerikietišką bei prancūzišką (sosiūrišką) ženklų bei simbolio skirties sampratą. Pranešėjas, remdamasis sosiūriškąja simbolio samprata ir ją filosofiskai plėtodamas, parodė jos svarbą interpretuojant archeologinius kontekstus.

Archeologas *Vadimas Šadyra* (Baltarusijos mokslų akademijos Istorijos institutas, Minskas) pranešime „Dauguvos ir Dniepro tarpupio senųjų baltų artefaktų ornamentai“ supažindino su I tūkst. pr. Kr. – III a. gyvavusios Dniepro-Dauguvos kultūros (mokslininkų laikomos baltiška) radiniais, aptarė jų puošybą – kryžiaus, rombo, trikampio ir panašių ornamentų simboliką.

Archeologas *Edvardas Zaikovskis* (Baltarusijos mokslų akademijos Istorijos institutas, Minskas) pranešime „Anties formos kabučių paplitimas ir simbolika“

nagrinėjo buvusiose baltų žemėse, Baltarusijos teritorijoje, archeologų atkastus radinius su anties pavidalo papuošimais, suskirstė juos į tipus, ieškojo sąsajų su baltarusių tautosaka.

Archeologas *Algirdas Girininkas* (Klaipėdos universitetas) pranešime „Gyvybės ir mirties simboliai neolite Lietuvos teritorijoje“ pateikė vėlyvojo neolito-ankstyvojo bronzos amžiaus gyvenvietės Kretuono 1C (Švenčionių r.) palaidojimuose aptiktų antropomorfinių ir zoomorfinių kabučių įvertinimą. Saviti žmogaus veido formos kabučiai, jo manymu, į kapus buvo dedami dėl to, kad simbolizavo protėvius.

Folkloristė *Giedrė Bufiienė* (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius) pranešime „*Akmuo rankoj*: simbolinė agresyvumo raiška lietuvių patarlėse (etinis aspektas)“ per „akmens rankoj“ įvaizdį ir kelis jo formuojamus patarlių tipus aptarė tradicinį lietuvių (iš dalies ir slavų) požiūrį į agresyvumą. Pažymėjo, kad lietuvių patarlės primygtinai rekomenduoja bet kokią konfliktą stengtis sureguliuoti taikiai, nekeršyti.

Muzikologė *Jūratė Landsbergytė-Becher* (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Vilnius) pranešime „Baltiškoji savastis ir jos simboliai dabartinėje vargonų muzikoje“ analizavo šiuolaikinių lietuvių vargonų muzikos kūrėjų muziką, partitūras, lygino su norvegiškąja bei lenkiškąja vargoninės muzikos tradicijomis.

Teatrologas *Helmutas Šabasevičius* (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Vilnius) savo pranešime „Simbolizmas ir Lietuvos teatras: Maurice'o Maeterlincko atvejis“ apžvelgė simbolizmo literatūrinės srovės atstovo Maeterlincko pastatytų dramų

Lietuvoje istoriją – nuo pirmojo pastatymo („Mėlynoji paukštė“, 1909 m.) Vilniuje iki paskutinio („Nekviestoji viešnia“, 2014 m.) Panevėžyje. Pranešėjas daug dėmesio skyrė 1990 m. „Nekviestosios viešnios“ spektakliui (LTV), apibūdino scenografiją, pademonstravo muzikinį foną.

Filologė *Birutė Gudeliienė* (Lietuvių kalbos institutas, Vilnius) pranešime „Kalbiniai ženklai ir simboliai Loretos Zdanavičienės tapyboje“ nagrinėjo tiek verbalinius simbolius, atsispindinčius šios dailininkės tapybos darbų pavadinimuose, tiek neverbalines simbolines formas pačioje tapyboje.

Literatūrologė *Aurelija Mykolaitytė* (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Vilnius) pranešime „Simbolinis Aldonos Gustas kraštovaizdis poezijoje ir tapyboje“ analizavo lietuviškos išsivėsusios Aldonos Gustas (g. 1932 m.) kūrybą Vokietijoje, jos poezijoje ir tapyboje atskleidė lietuviškumo bruožus, nostalgijos nuotaiką.

Literatūrologė *Dalia Jakaitė* (Šiaulių universitetas) pranešime „Paulio Ricoeuro blogio simbolika ir lietuvių literatūra: Icchoko Mero ir Leonardo Gutausko roma-

nai“, pasitelkusi prancūzų struktūralizmo filosofijos atstovo Paulio Ricoeuro „archetipinio blogio“, „blogio kilmės“ sampratas, analizavo dviejų Lietuvos autorių romanų siužetus, lygindama juos tarpusavyje.

Kultūrologė *Elvyra Usačiovaitė* (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Vilnius) pranešime „Senoji kosmogonija lietuvių literatūroje“ Kristijono Donelaičio „Metų“ simboliką siejo su poeto apmąstytu pasaulio sutvėrimu pagal Bibliją ir psalmių įvaizdžius. Priėjo išvados, kad rašydamas „Metus“, Donelaitis sekė 104-ąją psalmę turėdamas tikslą šlovinti Kūrėją, išvardinant nuostabius Jo darbus.

Konferenciją užbaigė etnologė *Giedrė Barkauskaitė* (Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas) pranešimu „Aikštės brėžinių simbolika Dainų švenčių Šokių dienos renginiuose“, kuriame analizavo Dainų švenčių Šokių dienomis šokėjų sudaromas figūras nuo pat Šokių dienos atsiradimo 1937 metais.

Konferencijos medžiagą planuojama išleisti kaip atskirą knygą.

MANGIRDAS BUMBLAUSKAS